

Toğrul Quluzadə

Hüquqşünas

**AZƏRBAYCANIN VYANA BEYNƏLXALQ ALĞI-SATQI
MÜQAVİLƏSİ KOVENSİYASINA (CISG) ÜZV
OLMASININ ÜSTÜNLÜKLƏRİ**

Bildiyiniz kimi, Vyana Beynəlxalq Alğı-Satqı Müqaviləsi Konvensiyası 1980-ci ildə BMT-nin Beynəlxalq Ticarət Hüququ Komissiyası (UNCITRAL) tərəfindən hazırlanıb qəbul edilmişdir. Bu məqalədə yuxarıda adıçəkilən Konvensiyaya üzv olmanın üstünlüklərindən danışılacaq. İlk öncə bu Konvensiyanın qəbul edilməsinin tarixinə və onun əhatə etdiyi predmetə qısaca nəzər yetirək.

Tarix və predmet

Bu Konvensiyanın ilk hazırlanma tarixi 1930-cu ilə təsadüf edir. Vyana Konvensiyasının ilk versiyası Romada Millətlər Cəmiyyətinin Yığıncağında hazırlanmışdır. Lakin, ikinci dünya müharibəsinin baş qaldırması bu lahiyənin uğurla başa çatmasına imkan verməmişdir.

İkinci dünya müharibəsindən sonra holland hökuməti 21 ölkənin iclasını çağıraraq Beynəlxalq Alğı-Satqı Müqaviləsi üzrə hüquq normalarını vahid bir Konvensiyada birləşdirməyə cəhd etmişdir. Lakin, kifayət sayda ölkələr tərəfindən ratifikasiya olunmadığı üçün bu Konvensiya qəbul edilməmişdir.

Nəhayət ki, 1980-ci ildə BMT-nin Beynəlxalq Ticarət Komissiyası bu konvensiyanın tam və dolğun variantını hazırlamışdır və bu Konvensiya tələb olunan sayda ratifikasiya olunduqdan sonra qəbul edilərək qüvvəyə minmişdir.

Bu Konvensiyanın predmetinə gəldikdə isə, Konvensiya Beynəlxalq Alğı-Satqı Müqavilələrindən irəli gələn münasibətləri daha dolğun tənzimlənməsi üçün bütün lazımı hüquq normalarını özündə cəmləyir. Konvensiyada müxtəlif hüquq normalarına; beynəlxalq xüsusi hüquq, beynəlxalq ümumi hüquq, müqavilə hüququ, prosessual hüquq normaları müddəalarına rast gəlinir. Bu Konvensiyanın qəbulu beynəlxalq ticarətdə, beynəlxalq alğı-satqı münasibətlərində bir çox hüquqi və ticari müstəvidə rast gəlinən problemləri aradan qaldırmışdır.

Konvensiyaya üzv olmağın üstünlükləri

Bu Konvensiya beynəlxalq ticarət aləmində sadələşdirilmiş hüquq normalarının yaradılması üçün çox uğurlu bir addımdır. Birmənalı olaraq Konvensiyada öz əksini tapmış hüquq normalarının sadə dildə yazılmasını ön plana çəkmək lazımdır. Hüquq normalarının sadə dildə yazılması sahibkarlar və ya işgüzar adamlar üçün beynəlxalq sahibkarlıq fəaliyyəti ilə daha asan və səmərəli məşğul olmağa imkan verir. Çünki, Konvensiya hüquq normaları beynəlxalq ticarətdə istifadə olunan işgüzar adətlərə uyğun hazırlanmışdır (Məsələn, İNCOTERMS və s.). Həmçinin, müqavilə tərəfləri üçün vahid beynəlxalq ticarətdə rast gəlinən terminalogiyadan istifadə olunması da müqavilə şərtlərinin daha tez və düzgün tərtib olunmasına imkan yaradır.

Beynəlxalq ticarətdə tərəflər arasında hüquq münasibətləri birbaşa olaraq bu Konvensiyada öz əksini tapmış hüquq normaları vasitəsilə tənzimlənməsi bir sıra hüquqi problemləri, xüsusilə beynəlxalq xüsusi hüquq sahəsində əmələ gələn problemləri aradan qaldırır. Yəni, bildiyimiz kimi, tərəflər beynəlxalq alqı-satqı müqaviləsi bağlayarkən hər tərəf müqaviləyə öz ölkəsinin qanunvericiliyin tətbiq olunmasını üstün tutur və təbii ki, bu tərəflər arasında mübahisələrə səbəb olur. Lakin, artıq bu Konvensiya normalarının tətbiqi bu cür müqavilələrdə neytral hüquq normaların (bu Konvensiya) razılaşdırılması üçün imkan yaradır ki, bu da öz növbəsində bu cür yaranmış problemləri aradan qaldırır. Bu və digər səbəblərdən tərəflər üçün müqavilədən irəli gələn hüquqlarını hər hansı digər bilmədikləri ölkənin qanunvericiliyinin deyil, bu Konvensiyanın tətbiqi ilə daha aydın şəkildə başa düşüb şərh etmək imkanı verir. Bundan başqa, Konvensiyanın 6-cı maddəsinə görə tərəflərə müqavilədə bu Konvensiyanın hüquq normalarını istisna etmək hüququ da verilir ki, bu Konvensiyanın üzv olan ölkələrin tərəfləri üçün daha bir üstünlükdür. Deməli, Konvensiyaya üzv olan ölkələr Konvensiya hüquq normalarının onların bağladığı müqavilələrə tətbiq olunub-olunmamasını seçə bilərlər. Bu Konvensiya beynəlxalq ticarət aləmində tez-tez rast gəlinən praktik problemlərin aradan qaldırılması üçün də çox faydalıdır. Məsələn, Konvensiyaya görə öhdəliklər yerinə yetirilmədikdə bir tərəf digər tərəfə onlara məxsus olan malların saxlanılmasını tələb edə bilər ki, bir çox ölkələrin qanunvericiliyində bu məsələyə heç toxunulmur və tərəflər arasında belə bir mübahisə yarandıqda həmin seçilmiş ölkənin qanunvericiliyi susur və ya qeyri-bərabər şərtlər təklif edir. Beynəlxalq ticarətdə arbitraj hüququnun da rolu danılmazdır. Yəni, tərəflər beynəlxalq alqı-satqı müqaviləsi üzrə öhdəliklər götürdükdə, bu öhdəliklərin yerinə yetirilməməsi üçün və ya hər hansı mübahisə zamanı neytral arbitraj məhkəməsinə müraciət etməyi qərarlaşdırırlar. Təbii ki, beynəlxalq arbitraj məhkəməsi üçün bu konvensiya normalarını tətbiq etməklə beynəlxalq alqı-satqı müqaviləsindən irəli gələn mübahisəni həll etmək daha asan və məqsədəuyğundur. Konvensiya 6 rəsmi dildə yazılmışdır (İngilis, Fransız, Rus, Ərəb və İspan) ki, razılaşdırılmış müqavilə müddəalarının həm tərəflər, həm beynəlxalq arbitraj məhkəməsi, həm də müvafiq yerli məhkəmələr tərəfindən daha dolğun və tam şərh edilməsi üçün çox əlverişli imkan yaradır.

Nəticə

Beləliklə, bu Konvensiyaya üzv olan ölkələrin sahibkarları üçün lazımsız ticari xərclərin azaldılmasına və hüquqi problemlərin aradan qaldırılmasına əhəmiyyətli dərəcədə təkan vermiş olur. Bu Konvensiya artıq dünyanın 83 ölkəsi tərəfindən ratifikasiya edilib müvafiq yerli qanunvericiliyə inkorporasiya olunmuşdur. Azərbaycan da bu konvensiyaya üzv olmaqla digər ölkələrdən bu hüquq sahəsi üzrə geri qalmadığını nümayiş etdirə bilər. Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq belə nəticəyə gəlmək olar ki, bu Konvensiyaya üzv olmaqla Azərbaycan sahibkarların beynəlxalq sakibkarlıq fəaliyyəti ilə daha səmərəli məşğul olmasında və bu tip münasibətlərdən irəli gələn mübahisələrdə özlərini hüquqi çərçivədə daha dolğun beynəlxalq hüquq normaları ilə sığortalamasında, həm də bu sahə üzrə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsində əhəmiyyətli addım atmış olardı.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

- 1) CISG 1980 http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/sale_goods/1980CISG.html
- 2) Baasch A. C. 'Uniform Application of the International Sales Law: Understanding Uniformity, the Global Jurisconsultorium and Examination and Notification Provisions of the CISG', Kluwer Law International, 2007 pp.1-30
- 3) Cook, V.S., 1997. CISG: From the Perspective of the Practitioner. *JL & Com.*, 17, p.343.
- 4) Schwenger, I. and Hachem, P. The CISG—successes and pitfalls. *The American Journal of Comparative Law*, pp. 457-478.